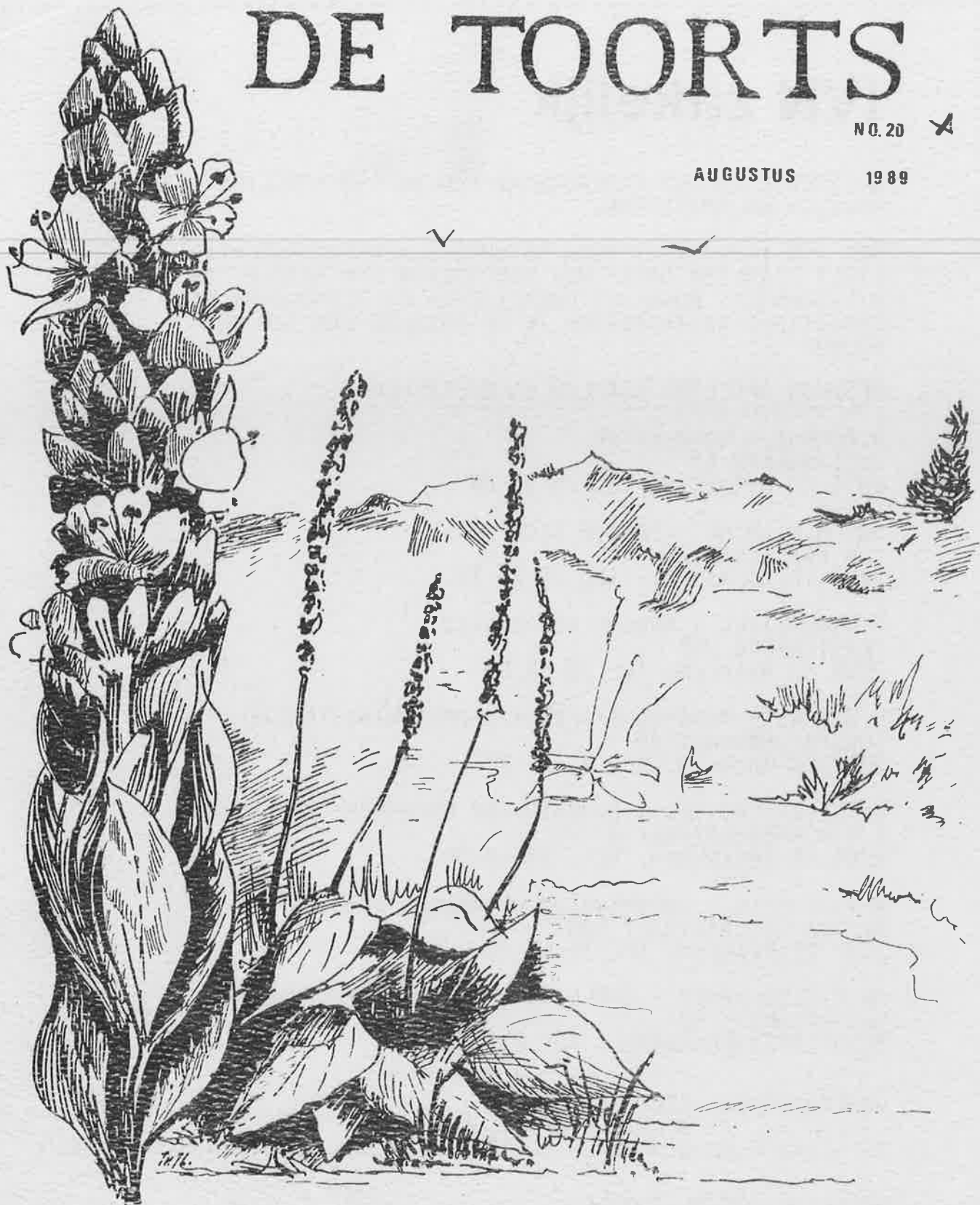

DE TOORTS

NO. 20

AUGUSTUS

1989

contactblad van de afdeling
haarlem en omstreken
van het IVN

7^e JAARGANG

IVN zakelijk

DE TOORTS IS HET CONTACTBLAD VAN DE IVN-AFDELING
HAARLEM EN OMSTREKEN,

HET IVN (INSTITUUT VOOR NATUURBESCHERMINGSEDUCTIE)
STELT ZICH TEN DOEL: HET BEVORDEREN VAN NATUUR- EN
MILIEUBESEF, DOOR HET ORGANISEREN EN STIMULEREN VAN
EDUCATIEVE ACTIVITEITEN IN DE RUIMSTE ZIN VAN HET
WOORD,

BESTUUR AFDELING HAARLEM EN OMSTREKEN

R.ROORDA - VOORZITTER
JULIANALAAN 63
2051 JM OVERVEEN. TEL.25 33 08

MW. M.WILMINK - EERSTE SECRETARIS
V.D.WAALSLAAN 20
2105 TD HEEMSTEDE. TEL.28 75 28

M.DAALMEIJER - TWEDE SECRETARIS
PRATTENBURG 201
2036 SJ HAARLEM. TEL.33 39 09

F.HAGENS - PENNINGMEESTER + LEDENADMINISTRATIE
SOESTDIJKSTRAAT 30
2012 KS HAARLEM. TEL.31 24 27

MW.C.LEYZERS VIS - COÖRDINATOR WERKGROEP EXCURSIES
I.V.D.WAAYENSTRAAT 4
2064 XN SPAARNDAM. TEL. 38 46 06

N.V.ESTERIK - COÖRDINATOR WERKGROEP SCHOLEN
ALETTA JACOBSSTRAAT 180
2037 PE HAARLEM. TEL.35 63 98

MW.R.M.HULSHOFF - COÖRDINATOR WERKGROEP CURSUSSEN
WESTERSTRAAT 92
1655 LE SIJBEKARSP. TEL.02299/829

JAARBIJDRAGE: LEDEN F. 22,50
DONATEURS F. 25,00
TE STORTEN OP GIROREKENING 5007954 T.N.V. IVN-AFD.HAARLEM E.O.

REDACTIE VAN DE TOORTS

MW.Y.BEERTHUIZEN
R.HOOGSTRATEN
JACQ.DE JONG
TH.LITJENS

REDACTIE-ADRES: JACQ.DE JONG, F.NETSCHERSTRAAT 18
2024 KS HAARLEM. TEL.25 49 41

Inhoud

Lustrum.....	2
Een weekend in de weerribben	3
Verslag ledenvergadering	4
—Zómaar wat prietpraat	6
Berichten van het secretariaat	10
Ganzen (2)	11
Buurtgenoten.....	13
✕ Ameland	16
✕ Overzetactie padden	17
Jantje's uitvlucht	18
Kruidenpotterij	19
Wijzigingen ledenbestand	21
Wij feliciteren	22
Nationale vogelteldag	22
Nieuw in het depôt	23
Leestafel	24
Groencursus najaar 1989	25

Op 11 april j.l. maakte ik, als vertegenwoordiger van de TOORTS-redactie, op uitnodiging van het bestuur een bestuursvergadering mee. De aanleiding tot deze uitnodiging werd bepaald door een aantal praktische punten op de agenda van de bestuursvergadering, in relatie tot de TOORTS.

Eén van de punten betrof het voorstel van het bestuur, dat in het vervolg een afgevaardigde van de TOORTS-redactie gaat deelnemen aan bestuursvergaderingen.

Het doel wat het bestuur daarbij voor ogen staat, is de contacten met de TOORTS-redactie een permanent karakter te geven,

zodat zaken de TOORTS betreffend, directer en effectiever kunnen worden besproken, cq. gerealiseerd.

De TOORTS-redactie heeft, na overweging, zich achter het bestuursvoorstel geplaatst.

Het is verheugend te kunnen meedelen, dat Yvonne Beerthuizen zich bereid heeft verklaard de afvaardiging in de bestuursvergaderingen op zich te willen nemen. Wij wensen haar, ook vanaf deze plaats, veel succes met haar nieuwe taak.

Theo Litjens

KOPIJ INZENDEN VOOR 15 OCTOBER A.S.

10

LUSTRUM

Tienjarig bestaan van de IVN-afdeling Haarlem en Omstreken

Op 8 oktober a.s. hoopt de afdeling Haarlem en Omstreken haar tweede Lustrum te vieren. Volgens Van Dale is een lustrum van oorsprong het reinigingsfeest, dat de Romeinse censurs bij hun aftreden, om de vijf jaren, aan het volk gaven. Nu is van aftreden nog geen sprake, maar de term "reinigingsfeest" spreekt mij wel aan. Als we voor "reiniging" herbezinning denken, wordt het duidelijk dat dit oud-Romeinse ritueel een heel bijzondere betekenis heeft.

Tien jaar IVN-afdeling Haarlem e.o. Tien jaar van hard werken aan de bevordering van het milieubesef. Moeizaam en met immens veel geduld en doorzettingsvermogen bouwen aan een vereniging, waar een ieder die het belang beseft van het behoud van een rijkgeschakeerde natuur, zich thuis voelt.

Na veel vallen en opstaan kunnen we ons anno 1989 met recht een instituut voor natuurbeschermingseducatie noemen.

Alle reden dus om feest te vieren. Maar het feestgedruis zal snel verstommen als we beseffen dat de feestruimte waarin we ons glas heffen, tekenen van verval vertoont.

Nooit eerder leken de milieuproblemen zo onoverkomelijk.

Nimmer is de zorg voor overleven van plant en dier en tenslotte ook de mens zo dramatisch groot geweest.

Toch zijn er aanwijzingen dat er een hoopvolle mentaliteitsverandering gaande is.

Er wordt met luide stem over een naderende catastrofe gepraat, er wordt over geschreven en nagedacht.

De eertijds eenzaam werkende vrijwilliger, die onbaatzuchtig, geduldig, tien moeilijke jaren werkt aan overdracht van kennis, liefde en mededogen voor het milieu, ziet zich plotseling gesteund door de massamedia, die breeduit aan de hand van wetenschappelijk verantwoorde, foliodikke overheidsrapporten en bezorgde commentaren de Apocalyps over ons uitroepen.

Het milieu is opeens het gesprek van de dag.

Wellicht de hoogste tijd voor het IVN om zich met welluidende stem in die gesprekken te mengen.

Misschien wordt die stem veel dwingender in dialoog met al die andere gelijkgestemde en dezelfde zorg koesterende natuurbouwers. Samenwerking dus. Beleidsplannen, die dan opnieuw aangepast en vastgesteld moeten worden. Een moment van die eerder genoemde bezinning.

In ieder geval een aankomend 10-jarig bestaansfeest.

Een tweede lustrum in een ruimte, waar na afloop van de festiviteiten vele handen ineen geslagen moeten worden om een nieuw, solide en vooral duurzaam verblijf te garanderen voor volgende lustra.

Daarop hef ik het glas.

Ronald Roorda

Een Weekend in de Weerribben

.... en toen beloofde ik dus om een verslag te schrijven van het kamp....

Een verslag? Liever een impressie van ons lange week-end in dat prachtige stukje Nederland!

Vier dagen lang bivakkeerden we in 't kamphuis "De Kragge" van Staatsbos-beheer. Hoewel, dank zij het heerlijke weer leefden we de eerste dagen praktisch geheel buiten.

De excursies naar het bezoekerscentrum, 't ooievaarsstation en de eendenkooi waren boeiend, de boswandeling was fijn, de fietstocht die bijna geheel over vrijliggende fietspaden ging was schitterend, het varen met de kano of fluisterboot was 'n belevenis, vooral voor Maaïke en haar scheepsmakkers!

De (bijna) nachtelijke tocht naar de observatiehut was een bijzondere ervaring, en ook buitengewoon koud. En dat vonden de vogels kennelijk ook... De vrije tijd werd gezellig besteed aan badminton (over de waslijn), kaartspelletjes, 'n beetje kletsen, veel lachen en er groeide zelfs een babytruitje op de breinaalden van Liesbeth.

De organisatie was perfect geregeld. Maar die was dan ook in handen van Eric, Liesbeth, Ronald en Fred, die er veel van hun tijd en energie in hebben gestoken. Zij hebben ons een vakantie bezorgd die ons allen nog lang zal bijblijven, omdat we zo véél beleefden, maar ook om de sfeer, die vanaf het eerste moment voelbaar was: een sfeer van warmte en gezelligheid, van goede verstandhouding en gelijkgestemdheid. En soms ook van dolle pret.

Wij hebben daar in N.W.Overijssel met elkaar geleefd van vroeg tot laat, van alles beleefd, veel geleerd, voor elkaar gezorgd, naar elkaar geluisterd en zo elkaar goed leren kennen en waarderen.

Ik weet, dat ik namens alle deelnemers van het kamp spreek, als ik zeg dat we daar in de Weerribben volop inspiratie hebben opgedaan om met elkaar weer stevig aan de slag te kunnen met natuur-educatie in ons eigen Kennemerland.

Eric, Liesbeth, Ronald en Fred: bedankt dat jullie dit voor ons mogelijk maakten.

Jan, Don, Ursula, Jacques, Sis, Olaf, Maaïke, William, Gerrit, Trijnie, Theo, Anneke en Mieke, samen met de "grote vier", héél veel dank voor de manier waarop we met elkaar zorgden dat dit kamp zo slaagde voor iedereen.

Wil van Beek

De Weerribben, erfenis van de turfgravers

VERSLAG

VERGADERING

ALGEMENE LEDENVERGADERING, GEHOUDEN OP 28 FEBRUARI 1989 IN HET GEBOUW VAN
DE STICHTING WELZIJN, SPAARNE 72 TE HAARLEM.

NB. Jammer genoeg kon dit verslag niet meer opgenomen worden in de vorige TOORTS. De copy voor het aprilnummer was reeds bij de drukker. Daarom nu een korte samenvatting van deze vergadering.

1. De scheidende voorzitter Jan Andreae heet de 25 aanwezigen welkom. Vijf leden hebben tevoren kennis gegeven van hun afwezigheid.
2. De notulen van de vorige ledenvergadering (29 februari 1988) worden goedgekeurd na de volgende korrektie: huisgenoten betalen f.4,- (en geen f.10) voor hun lidmaatschap.
3. Ingekomen stukken liggen ter inzage tijdens de vergadering.
4. Voorzitter belicht enkele facetten uit het Jaarverslag 1988 van het secretariaat, opgenomen in de TOORTS van april 1989.
5. Penningmeester leest het financieel verslag over 1988.
6. Claar de Jong doet verslag van de bevindingen van de kascommissie
7. Décharge wordt verleend aan de penningmeester.
8. De nieuwe kascommissie bestaat uit: Jaap Kuypers, Jon Valkenier en Theo Veenings.
9. Het verslag van de redactie, afgedrukt in de TOORTS van april jl. wordt voorgelezen door Theo Litjens.
10. Aftredend volgens rooster, maar herkiesbaar, zijn Fred Hagens en Niels van Esterik. Niet herkiesbaar is Joop Cronau. Zijn plaats als coördinator van de werkgroep excursies en bestuurslid wordt overgenomen door Carla Leyzers Vis.

Zowel Joop, als zijn rechterhand Hennie Kenselaar, worden hartelijk bedankt met een bloemetje en het boekje over Thijsses Hof.

Ook Jan Andreae laat de vergadering weten -hoewel niet aftredend volgens rooster- toch zijn functie te willen overdragen. Een CD met pianomuziek is zijn afscheidskado, als dank voor vijf jaar kundig voorzitterschap.

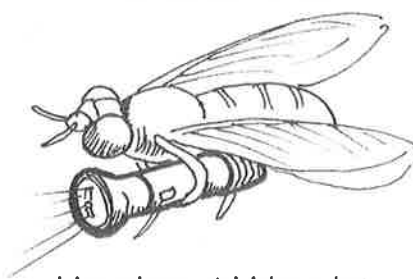
Na de pauze ontvangt Ronald Roorda de voorzittershamer uit handen van zijn voorganger en zit het tweede deel van de vergadering voor.

11. Fred Hagens geeft uitleg bij de begroting 1989.
12. Jon Valkenier en Mieke Wilmlink zullen de landelijke IVN-vergadering bezoeken. Voor de districtsvergadering wordt nog geen afgevaardigde gekozen.
13. Vanuit de stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk komen nog steeds geen berichten. Bijna unaniem wordt weliswaar het belang van het voortbestaan van de stichting erkend, maar er is nog te weinig bekend over de wijze waarop dat moet gebeuren. Paul Peeters, Martin Smeets en Jan van der Pool bezinnen zich op een wijziging van de statuten van de stichting.
- 13b. Vervolgens krijgen de eigen werkgroepen het woord.
Werkgroep Cursussen: op 7 maart a.s. start een groencursus voor 30 deelnemers. Wat de plannen voor bijscholing van de leden betreft: op 14 maart is er nog een lezing in het kader van de serie "overwinteren" en op 4 juni vindt een flora-excursie plaats in de Veerpolder.
Werkgroep Excursies: per seizoen krijgt één van de leden van de werkgroep de verantwoording voor de planning van de excursies. Het verbeteren van de publiciteit blijft een dringende noodzaak. Er bestaan plannen om tot een registratie van gegevens over bezochte terreinen te komen.
Werkgroep Scholen: er zijn twee concrete zaken te melden. Ten eerste op 24 mei de "onderwijsdag" in boerderij Zorgvrij te Spaarnwoude en ten tweede op 27 september de "onderwijsdag PABO-Kennemerland".
Leden van de werkgroep maken een afspraak voor een volgende bijeenkomst.
14. Een geanimeerde rondvraag, waarbij thema's als padden overzetten, strooifolders, het belang van een eigen onderkomen, vrijwillig land-schapsbeheer aan de orde komen.
15. Precies om 23 uur wordt deze gezellige vergadering gesloten.

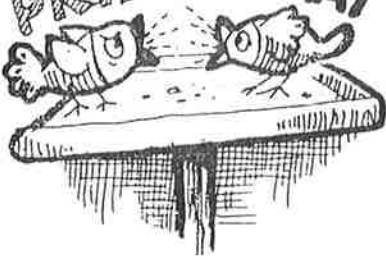
Een verslag van Martin Daalmeyer
en Mieke Wilmlink

De reden, waarom vuurvliegen hun licht laten flitsen, is om een partner aan te lokken.

Omdat er vele soorten vuurvliegen zijn - en voorkomen dient te worden dat een andere soort op de flits reageert, heeft ieder zijn eigen tijdscode: het mannetje van de Amerikaanse zwarte vuurvlieg bv. flitst tijdens het vliegen exact om de 5,7 seconden en het vrouwtje flitst precies 2,1 seconden later. Andere soorten hanteren een andere tussentijd bij het flitsen.

Zo maar wat PRIETPRAAT OVER een merkwaardige VRIJBUIETER

Hij kon zo boeiend vertellen, de hoofdmeester van de Lagere School. Een klein dorpsschooltje met gecombineerde klassen. De laatste vier klassen zat ik bij hem in het lokaal. Geschiedenis, aardrijkskunde en veel heemkunde. Het was altijd een feest! Maar van planten en dieren had hij weinig sjoerge. In het najaar, tijdens de vogeltrek, ging alles regelrecht naar Afrika, naar de negerkralen. En in het voorjaar het speenkruid en de koekoek. Dat was

het dan. Maar spannend! Wat vonden we die koekoek slim: hij kende z'n eigen naam, en het grootbrengen van zijn jongen liet hij aan andere vogels over. Een zorgeloos type: een vrijbuiters. De "flierefluiter" onder de vogels!

We kenden alleen zijn roep, gezien hadden we 'm nog nooit. De hoofdmeester evenmin, denk ik.

Dat is nu, pakweg, 50 jaar geleden. Tien jaar later stond ik zelf voor de klas en vertelde dezelfde verhalen aan de kindertjes uit de Wijdewormer. Met iets meer ervaring, maar met toch nog veel boekjeswijsheid en in ieder geval minder spannend dan zoals mijn idool van weleer het deed!

De Pinksterdagen van 1950 ging ik thuis doorbrengen. Mijn vier jaar jongere broer -een zwalker, net als ik- had groot nieuws. Hij wist ergens een oud kraaienest, met daarin een bijna rolronde ei van een ransuil. En in een struik het nest van een klein vogeltje, met eitjes en daartussen één koekoeksei: wat groter dan de andere eitjes, maar wat vorm, kleur en tekening betreft, er veel op lijkend. En tot groot ongenoegen van mijn moeder -ik was sinds Kerst niet thuis geweest- werd de ochtend van Pinksterzondag goeddeels in het veld doorgebracht. Alleen het kraaienest zat me te hoog. Ik heb hoogtevrees. Vanaf die dag lijd ik aan een obsessie om zelf eenmaal een koekoeksei te vinden; tot vandaag helaas vruchteloos....

Mijn vrouw is een Venlose en jaar op jaar brachten we daar 2 weken vakantie door. Zij voor "het stadje van plezier" zelf en ik voor de omgeving. In 1965 zwierf ik zoals vaak, ten noorden van Venlo langs de westelijke Maasoever; vlak bij Grubbenvorst. Een schitterend heggenslandschap in zijn nadagen. Ieder perceeltje weiland omgeven door fraaie meidoornheggen, méér dan manshoog, als afscheiding en veekering. Al niet te best meer onderhouden en hier en daar al door het eeuwige prikkeldraad vervangen.

In één van die heggen was het een drukte van belang, veel lawaai en gefladder.

Met de kijker zag ik een flinke, bruine, jonge vogel, die ik nooit eerder had gezien, maar desondanks direkt herkende als een jonge valk. Een lichte onderkant met donkere dwarsbanden: een boom- of torenvalk.

Toen kwam de verrassing: dichterbij sluipend zag ik in die heg over een meter of 10, vijf van die jonge valken! Echt vliegen konden ze nog niet, wel klauteren en wat fladderen. "Takkelingen" dus. Mijn hele ochtend ging er inzitten. De maaltijd haalde ik amper.

Zo'n ontdekking wil een mens met anderen delen, en dus meteen naar Sjeng, de "vogelgek" van Venlo. Vijf minuten later zaten we op de fiets, richting Grubbenvorst. Maar vogels zijn nu eenmaal vogels, ze staan niet vast als planten. En ik dus onderweg maar duimen....Maar ze zaten er nog, in dezelfde heg!. Sjeng zag het meteen: "Dat zijn geen valken, dat zijn jonge koekoeken!" Het feest was er niet minder om en te schamen voor mijn "stommiteit" hoefde ik me ook niet. Want,

* De vraag is of deze typische juist is (voor w.o. de dwarsbanden, de jonge boomvalk, 16 boomvalk, speerwal, banden)

* Mice Range led Van de Meek af op 'n ower veld-
peltje of spoorwagte. Rondomder pelt
spanner L 8-20 cm G 8-15-120 gram koolst L = 33 cm
Q 38 cm Q 240 gr. G = 100 gr.

tòch al genoeg vragen over!

1 Afgezien van de hamvraag, ³ waarom de koekoek niet zelf een nest bouwt, broedt en voor z'n jongen zorgdraagt, blijft ook de vraag over: waarom kiest hij juist de nesten van die kleine vogeltjes uit en niet die van z'n eigen omvang, zoals duiven of kauwen? Het verschil in grootte van de eieren zou dan immers ook minder opvallen! ⁴ En waarom accepteren die waardvogels zo'n ei en zo'n jong? Ze zijn toch maar goed de pineut: ze werken zich rot voor dat pleegkind!

En, omdat dezelfde koekoeken ieder jaar vaak op dezelfde plaats zitten, evenals dat het geval is bij de zangvogeltjes, komen sommige waardvogels zo goed als nooit aan eigen nakomelingen toe. Ieder jaar hebben ze wel een pleegkind!

In principe zijn de waardvogels altijd insekteneters, omdat de koekoek dat zelf ook is. Hij is dus wel een opruimer onder de rupsen en, uit menselijk oogpunt, zeer nuttig. Maar bekeken door de bril van een kleine zanger? De "gedupeerden" zijn velerlei: de roodstaart, witte kwikstaart, heggemus, graspieper en de karekiet. En dan te bedenken hoe moeilijk zo'n nestje te vinden is: éénmaal in mijn leven heb ik een karekietennest gevonden en ooit ook een van een heggemus. Het echtpaar koekoek moet wel 100 paar ogen hebben!

U vindt de koekoek overal: in het bos, in de buurt van akkers, in moeras- en waterland, in het duin, maar ook in Spaarndam. Dat komt, omdat de waardvogels ook overal aanwezig zijn en de koekoek dus rondom terecht kan. Toch schijnt de koekoek zeer eenkennig te zijn. Het schijnt dat hij altijd dezelfde soort gastouder uitkiest. Men meent zelfs te weten, dat een koekoek, bv. geboren in het nest van een roodstaart, zelf haar eieren óók bij een roodstaart deponeert, en zo gaat dat geslachten lang door. Zo spreekt men van roodstaart-koekoeken, heggemus-koekoeken, etc. Ik vraag me af, hoe men dat allemaal weet: aan een volwassen ⁵ koekoek kan men niet zien, uit welk nest hij vandaan is gekomen; ze zijn ook niet geringd!

Het koekoeksvrouwtje is polyandrisch: doet aan veelmannerij. Het mannetje wordt door haar gekozen en mag daar nog blij mee zijn ook. Misschien helpen al die ⁶ mannetjes hun vrouwtje wel de juiste nesten van de juiste gastouders te kiezen?

Mocht ik maar geroepen zijn een tipje van al deze sluiers op te lichten. Niet uit de boeken, maar een stukje van het proces zelf kunnen volgen. Onlangs dacht ik even dat dit me beschoren was.

Turend naar roodborsttapuiten en kneuen, hoorde ik achter me in een dennebosje een man-koekoek roepen en een vrouw-koekoek héél hoog, schel doordringend hinnen, als van een weelderig paard. Beide draaiden geïrriteerd een rondje om me heen. Ik zocht een plekje in een duinkom en wachtte af. Na een poosje verscheen er een vrouwtjes-roodstaart met voer in de snavel. Na wat onrustig gefladder verdween ze in een bosje, zo'n 40 meter verder. Dit herhaalde zich nog een aantal malen. Daarna kwamen de beide koekoeken terug, zeer geëmotioneerd. Ze draaiden steeds maar in rondjes van zo'n 50 meter om me heen en het geroep en gehinnik was niet van de lucht. Zo heb ik uren liggen wachten. Toen zag ik door de kijker een grote, jonge bruine vogel: een jonge koekoek, die nog niet kon vliegen. De roodstaart vloog af en aan om hem te voeren.

⁷ Waarom zouden de beide oude koekoeken zo ontdaan zijn geweest? ⁸ Zouden zulke "broedparasieten" dan toch een -minieme- vorm van kinderzorg kennen? En zo ja, hoe gaat dat dan met tien jongen in tien verschillende pleeggezinnen? Twee dagen later is, op beide koekoeken na, alles verdwenen. Man-roodstaart heb ik nooit gezien, heeft hij zich soms doodgevlogen?

De vragen moeten op antwoord wachten tot volgend voorjaar, tenzij u antwoord weet of ervaring hebt. Dan houd ik me graag aanbevolen. Nog één vraag heb ik na 30 jaar: die 5 jonge koekoeken aan de Maasoever, in 5 verschillende nesten geboren. Zoeken stiefbroers en -zusters elkaar op?

¹⁰ De koekoek: een slimme vogel, een guit, de bink onder de vogels. Of toch een

luiwammes? In Friesland zingen ze: de koekoek is een luie gût; de bouman brêdt
sijn aaien ût (een bouman is een witte kwikstaart).

Laten we het maar houden op de titel hierboven: een merkwaardige vrijbouter!

Omdat ik heel lang niet over vogels geschreven heb (steeds over planten), nu als-
nog mijn dank aan mevrouw Fels-Beun (?), Hedastraat 22 voor haar brief over de
kokmeeuwen en bonte kraaien. Het bevestigde mijn vermoedens!

Lezers van dit artikel: het woord is nu aan u!

Niek Nicolai

G = 100 pV
L 3 3/4 3 9/4. koekoek

klein haveliet

G = 13 9/4 10 1/2 1,3 pV } koekoek

grote haveliet

G = 30 9/4 10 1/2 3 9/4

hoe kent die vogel?

Deel 1 139 54 toren -

" 137 52 boom -

" 127 46 vperwer -

ZWIJGPLICHT VOOR HONDEN

Nog niet zolang geleden werd op de Nederlandse TV een ultrasoon apparaatje
gedemonstreerd, waarmee (zelfs heel gevaarlijke) honden op een afstand ge-
houden kunnen worden. En nu bereikte het allernieuwste snufje voor onze
trouwe viervoeters ons uit Frankrijk.

Daar heeft iemand kennelijk schoon genoeg van blaffende honden. Inderdaad
hebben sommige honden de "aardige" gewoonte, om 's nachts op regelmatige
tijden een grote mond op te zetten. Zéér zenuwslopend voor omwonenden en
eigenaar, die daardoor een tekort aan slaap én een teveel aan stress krijgen.
Waarom de uitvinder tot de ontdekking van zijn "aboistop" (blafstop) kwam, is
dus wel duidelijk, maar hoe hij zijn bijzondere oplossing vond, vermeldt de
historie niet.

De "aboistop" is in ieder geval niets anders dan een hondenriem met de door-
dringende geur van citroenmelisse. En honden hebben een uitgesproken hekel
aan deze lucht.

Het leuke van deze uitvinding is nu, dat de erfbewakers en schoothondjes hun
ongenoegen over het sterke parfum demonstreren door.... hun bek te houden!
De lucht werkt niet direct op de stembanden in, want de honden vinden onmid-
dellijk hun stem terug, zodra de riem afgedaan wordt. (EOS)

verdere berichten van het SECRETARIAAT

Op 6 mei j.l. werd geopend de wijknatuurtuin "t Groene Hart". Inlichtingen: Wijkcentrum, Oostenrijklaan 58, 2034 BH Haarlem. Tel.023-363860.

Per 1 mei j.l. heeft de voorzitter van het IVN, mevr.M.E.Duyser-Wijnbeek, zich teruggetrokken na een bestuurslidmaatschap van zo'n tien jaar, waarvan de laatste zes jaar als voorzitter.

De vice-voorzitter, de heer J.H.C.M.van de Nieuwenhof zal haar, op voorstel van het landelijk bestuur, tot de Algemene Ledenvergadering van 1989 vervangen.

De gemeente Haarlem heeft een inventarisatie gehouden t.b.v. het op te stellen beleidsplan inzake natuur- en milieuedukatie.

De milieutelefoon van de vereniging Milieudefensie is sinds kort uitgebreid. U kunt nu van maandag t/m vrijdag van 9.00-14.00 bellen onder nummer 020-262620. De milieutelefoon beantwoordt vragen van konsumenten over het milieu, bv. over onderwerpen als: schoonmaakmiddelen, bodemsanering, bestrijdingsmiddelen, plastic verpakkingen, waterfilters, of de milieuwetgeving.

Op zaterdag 10 juni is in de Grote Kerk te Haarlem een Provinciale Kerken-dag gehouden, in het kader van het Conciliair Proces. Eén van de thema's was: "zorg voor natuur en milieu". Enkele gidsen van onze afdeling namen deel aan deze manifestatie door excursies te leiden door de stad, in de Haarlemmerhout en in landgoed Leyduin. Ook was onze afdeling met een stand aanwezig.

Een muggesoort, waarmee ook wij best zouden kunnen samenleven, is onlangs in de Himalaya ontdekt door Japanse geleerden. Deze beestjes schijnen zich namelijk het beste thuis te voelen bij een temperatuurtje van zo'n -16°C. want, zodra ze in een omgeving komen waar het boven de 0°C. is, worden ze helemaal bewegingloos.

Hoewel de mannetjes toch wel graag in een beschut plekje kruipen, schijnen met name de vrouwtjes zich in de sneeuw heel prettig te voelen.

In het aprilnummer van de TOORTS heb ik de lezers toegezegd een serie artikeltjes over ganzen te schrijven. Hierbij treft u de tweede aflevering aan.

Ganzen kom je kennelijk het hele jaar door in verschillende situaties tegen, ook al is de wintertijd alweer geruime tijd geleden gepasseerd. Terwijl ik dit schrijf, nu we prachtige zomerse dagen beleven, denk ik even terug aan een lang weekend op Texel, eind mei van dit jaar.

Texel en naar vogels kijken zijn voor de natuurliefhebber onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zo was ook mijn eigen ervaring.

Bij één van de excursies bezocht ik het poldergebied Waal en Burg. Ik kreeg o.a. een groepje grauwe ganzen in het oog. Dat was op zich niet zo bijzonder, maar tussen die grijsbruine, forse vogels met hun oranjegele snavels zag ik een paar wat kleinere witachtige exemplaren, die ik aanvankelijk niet thuis kon brengen.

Enig napluiswerk leidde tot de conclusie dat het sneeuwganzen
gewees moeten zijn.

Zij schijnen òf als in het wild voorkomende vogels uit Noord-Amerika respectievelijk Groenland afkomstig te zijn òf vrij vliegende ontsnapte exemplaren uit sierwatervogel-collecties. De herkomst is moeilijk, zo niet onmogelijk, vast te stellen. Dus ik houd het voorlopig op de sneeuwqans.

Of, lezer, kunt U een andere mogelijkheid opperen?

Ik houd me aanbevolen.

Bij een andere gelegenheid, een paar dagen later, zag ik in de Petten op weg naar de veerboot een koppel rotganzen.

Donkerbruin-grijszwart met witte vlek aan de halszijde, iets groter dan een wilde eend.

En dan te bedenken dat de rotganzen in de loop van juni in hun arctische broedgebieden aankomen! Dan was dit paartje ganzen wel erg laat.

Op een geheel andere wijze dan gewapend met kijker naar vogels kijken, kwam ik nog niet zo lang geleden met ganzen in aanraking.

Ik kwam het erf van een boerderij in Westbroek (Achtthienhoven) oplopen, waar een drietal tamme witte ganzen zeer luidruchtig en met opgeheven nekken mijn komst aankondigde.

Dat was op zich genomen niet zo bijzonder, tamme ganzen zijn kennelijk zeer territoriumbewust en zijn daarom zeer alerte bewakers van het erf van hun baas.

Een waakhond kan er nog wat van leren.

Plotseling, evenwel, kwam één van de ganzen met omlaag gespreide vleugels, naar voren gestoken nek, luid sissend op me af. Ik was even van mijn stuk gebracht door zoveel aanvalsdrift. En voordat ik het wist zag de gans zijn kans schoon om me venijnig in de kuit te prikken door mijn lange broek heen. Toen ik later de schade onder mijn broekspijp in ogenschouw nam bleek een stuk vel ter grootte van een kwartje losgetrokken te zijn en het was knap pijnlijk ook, dat kan ik u verzekeren.

Toch, kan ik u zeggen, heb ik me door dit incident niet van mijn interesse in ganzen af laten brengen. In het volgende artikel zal ik de verschillende in Nederland overwinterende soorten ganzen aan u voorstellen. Tot gans.

Theo Litjens

wist u...

.... dat in de (nog resterende) regenwouden de meeste bomen op zo'n 400 meter afstand staan van hun dichtstbijzijnde soortgenoot?

Dat betekent, dat een bos honderden verschillende soorten bomen moet herbergen, en dat er van elke soort, relatief gezien, maar een beperkt aantal aanwezig is.

Onderzoekingen hebben aangetoond, dat die onderlinge afstand juist groot genoeg is om niet besmet te worden met ziektekiemen van soortgenoten.

De iep in onze streken vertoont een heel ander gedrag, dat helaas in belangrijke mate bijdraagt tot de verspreiding van de zo gevreesde iepziekte. Door het breedvertakte wortelstelsel, waardoor verscheidene bomen met elkaar verbonden zijn, worden ze gemakkelijk geïnfecteerd door de noodlottige schimmel, die verspreid wordt door de schorskever (scolitidae).

Toch zou ditzelfde gedrag de iep nog wel eens van een totale ondergang kunnen redden. De wortelknoppen die de scheuten maken, blijven nl. onder de grond in leven. Daardoor is de boom in staat om, zelfs vele jaren na zijn dood, nog nieuwe scheuten te vormen. En, wat het belangrijkste is, deze schijnen ongevoelig te zijn voor de schimmel.

Tijdens de zomermaanden speelt het leven van veel landgenoten zich op en rond het water af, en om in stijl te blijven besloot ik om ook een duik te nemen en eens onder de waterspiegel te kijken of daar interessante buurtgenoten te vinden waren. En ik vond er één die mij in de kindertijd grote angst aanjoeg vanwege zijn door mij veronderstelde eetgewoonten. Bij nadere kennismaking viel hij erg mee, en ik ben weer een illusie armer, want de Dracula van de sloot lust mijn bloed helemaal niet.....

Toen ik nog zeer pril was bezat de goede stad Haarlem heerlijke drassige landjes en prettige slootjes waar het goed stekelbaars en kikkervisjes vangen was. Gewapend met jampot en schepnet struinde ik daar rond en er was niets mooier dan lekker prutten in de modderige poeltjes en nog schone sloten. Maar die waren tevens het domein van een bruinzwarte verschrikking die op mijn bloed aasde en regelmatig opdook in mijn netje: de bloedzuiger. Alleen de naam al. Dit monster hechtte zich als het daartoe de kans kreeg aan armen en benen en laafde zich aan de kostbare levenssappen. Jarenlang heb ik geloofd dat deze diersoort ook inderdaad deed wat zijn macabere naam veronderstelde. Pas toen ik mij ging verdiepen in deze buurtgenoot bleek dat ik hem voor zijn neef, de medicinale bloedzuiger had gehouden, en die lust wel een slok. Mijn vermeende vampier daarentegen kan niet eens een mensenhuid doorboren, laat staan dat hij ons bloed kan zuigen. Hij luistert naar de naam onechte of paardebloedzuiger, en hoewel deze roepnaam anders doet vermoeden heeft hij noch met paarden, noch met bloed iets van doen. Deze bruine of zwarte jager, die met mooie golvende bewegingen zwemt voedt zich met wormen, insektenlarven en slakken en met wat hij zoal aan klein en dierlijks tegenkomt op zijn weg. De prooi wordt in zijn geheel verzwolgen of de lichaamssappen worden eruit gezogen.

Omdat ik me niet zomaar van een jeugdbeeld laat beroven ben ik nog eens met schepnet en jampot in diverse sloten gaan grasduinen, en vele malen graaien in kwalijk riekende modder leverde mij enkele welgeschapen exemplaren op, die tijdens het schrijven van dit verhaal mijn oog strelen. Ik heb ze meegenomen om te kijken of ze nu wel of niet mijn bloed konden drinken, en na enige keren slikken heb ik zo'n wriemel in mijn hand genomen. Hij lustte me niet, en kronkelde zich zo snel mogelijk tussen mijn vingers door het water weer in. Na deze ene poging was ik overtuigd, want ik voelde tot in m'n maag dat verder aandringen geen zin had. Deze bloedzuiger laat mensen links liggen.

Een andere sport lust uitsluitend vissebloed, en het zal u dan ook niet verbazen dat hij vissebloedzuiger wordt genoemd. Dit kleine dier komt veelal in zoet water voor waar hij uren bewegingloos op een plant kan zitten, en als een vis voorbij komt entert hij deze met zijn zuignappen. Meestal houdt hij zijn gastheer enkele dagen ongevraagd gezelschap en doet zich ondertussen tegoed aan diens bloed.

En dan nu de bloedzuiger die zijn naam eer aandoet en in voorbije tijden onderdeel was van de uitrusting van een geneesheer, de medicinale bloedzuiger. Deze werd op een lijdende gezet om het "kwade" bloed uit diens lichaam te zuigen, het zogenaamde aderlaten.

Dit dier kan zich in korte tijd vol bloed zuigen. Hij is hier toe uitgerust met drie scherpe tanden die een stervormige wond maken. Bij het bijten komt een anti-stollingsvloeistof vrij die moet voorkomen dat het bloed gaat klonteren, zodat het in de maag van het dier vloeibaar blijft.

Deze soort is helemaal ingesteld op het nuttigen van bloed. De mondholte komt uit in een krop waarin het maal wordt opgeslagen en die zich enorm kan uitzetten. Dat stelt hem in staat een flinke hoeveelheid bloed aan te kunnen. Daar kan hij dan wel een jaar op teren. Gedurende de 20 minuten die hij nodig heeft om zich op zijn dierlijk of menselijk slachtoffer vol te zuigen dijt hij flink uit, tot hij verzadigd is en zich tonnetje rond van zijn dis laat rollen.

Tegenwoordig, las ik, zijn ze zeldzaam en wordt een Hongaars familielid gebruikt voor medicinale doeleinden. Blijkbaar komt aderlaten nog steeds voor. Hij is te herkennen aan zijn zes rode of bruine strepen op de rug en in sommige Zuidamerikaanse apotheken nog verkrijgbaar.

Onze apotheken hebben ze niet meer in voorraad, dus tot mijn spijt kon ik niet proefondervindelijk vaststellen hoe het is om uitgezogen te worden.

Wil je flink wat bloed kwijtraken dan moet er wel een regiment zuigers op je losgelaten worden, want één bloedzuiger is goed voor 7 tot 15 mililiter.

Het gewonnen bloed wordt in de darm ingedikt door er water aan te onttrekken, en voor de vertering trekt hij rustig een half jaar uit.

Krijgt u nog eens bezoek van deze soort, dan is het niet verstandig hem los te trekken van uw huid. Een brandende lucifer bij het lichaam houden schijnt nog wel eens te willen werken.

Het lijkt mij een riskante onderneming toe.

Bloedzuigers, of ze nu wel of niet bloed lusten, behoren tot de ringwormen met een lichaam dat uit segmenten bestaat. Ze hebben een opvallende zuignap aan de achterzijde van het lichaam, en een kleinere aan de voorkant, waar ze tevens een serie gepaarde ogen hebben.

Niet alleen kunnen ze zeer goed en snel zwemmen, maar ook kruipend weten ze zich prima te redden met behulp van hun zuignappen.

De bloedzuigerfamilie is tweeslachtig, elk dier produceert zowel sperma als eieren.

Het sperma wordt in pakketjes in de huid van de partner ingeplant, en via een ingewikkeld systeem van losse bindweefsels verplaatst het zich naar de plek waar de bevruchting van de eieren plaatsvindt.

Na de paring worden deze in een cocon gelegd, waar ze in een eiwitachtige substantie drijven.

Sommige soorten laten de cocons na de afzetting voor wat ze zijn, andere blijven erop zitten tot de jongen uitkomen, die dan nog een tijdje aan de ouderdieren vastgehecht blijven, om tenslotte hun eigen weg in de waterwereld te zoeken.

Aan dit element ga ik nu de griezels uit vroeger jaren toevertrouwen, ze horen nu eenmaal thuis in schemerige sloten en ik had ze de vrijheid beloofd na het schrijven van dit verhaal.

Hoewel ik gerustgesteld ben dat ze geen jacht op mij maken heb ik ze nog steeds niet in het hart gesloten, ze hebben nu eenmaal geen hoge aaibaarheidsfactor.

Maar de manier waarop ze zich bewegen.....bloedmooi!

Yvonne Beerthuizen

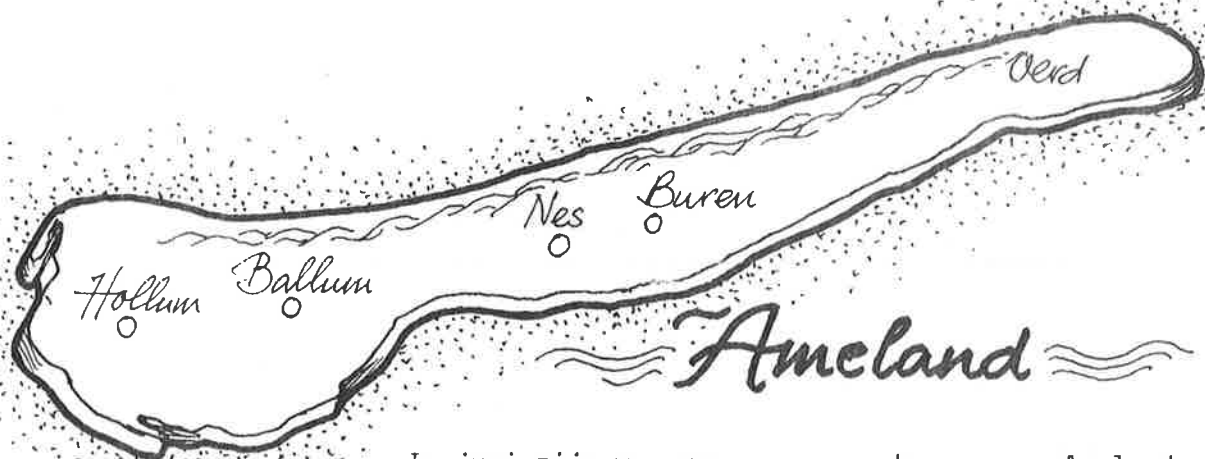
Insekten: taaië rakkers!

Insekten hebben van alle levende wezens de grootste overlevingskansen en zullen, als het ooit eens zo ver mocht komen dat de aarde dreigt te vergaan, zich waarschijnlijk wel -in ieder geval het langst- weten te handhaven.

Tot nu toe kent men rond de één miljoen soorten, maar het werkelijke aantal insektensoorten bedraagt waarschijnlijk wel het vijfvoudige hiervan.

Wist u dat de totale insektenpopulatie op aarde zó gigantisch groot is, dat een voorzichtige schatting dat tegenover elk levend mens, hoe jong, hoe oud, of van welk ras ook, een aantal van meer dan één miljoen insekten staat, zeker niet overdreven is?

En dat, als "aardige" bijkomstigheid, de totale insektenbevolking 12x zo zwaar weegt als al die mensen bij elkaar?

In juni zijn we even een paar dagen naar Ameland geweest: van origine niet meer -maar ook niet minder- dan een langgerekte, zich in het midden versmallende zandplaat met drie duincomplexen, waartussen bij hoge vloed het Noordzee- en het wadwater elkaar ontmoetten en waarop de middeleeuwse mens dan zijn toevlucht moest zoeken. De vorm van zo'n duineiland was voor die mens reden om het "oog" te gaan noemen (denk hierbij ook aan bv. Callantsoog en Schiermonnikoog). Stuifdijken moesten er tenslotte voor zorgen dat de verbindingen tussen die "ogen" constanter en stabiel werden.

Aan de noordkant van het eiland liggen de duinen en het strand: op 22 juni hebben we een kwartiertje op een duintop gezeten en hebben toen welgeteld twee wandelaars op het strand gezien. Verder was er niemand....

Aan de zuidkant liggen de kwelders en het wad, dat twee maal per dag grotendeels droogvalt.

In die duinen daar zie je nog volop fazanten en wulpen; de vos heeft dit gebied gelukkig nog niet ontdekt! Verder zijn, naast de "gewone" vogelpopulatie, de velduil en de blauwe kiekendief hier beslist geen toevallige ontmoeting. Een fietstocht door de duinen naar het oostelijk gelegen Oerd levert gegarandeerd een flink aantal exemplaren op! Van het totaal aantal broedparen in Nederland van de velduil broedt 40% op Ameland. Dat vanwege de minimale bebossing van de duinen en het veelvuldig voorkomen van woelratten, heeft men ons verzekerd.

En dan het wad....

Als dat droogvalt, komen hier honderden, zeg maar duizenden vogels fourageren: rose grutto's, strandlopers, tureluurs, alle soorten meeuwen, en vooral scholteksters. Daarvan ziet het wad er dan zwart (en wit), evenals trouwens van de bergeenden.

En als er, wat verder van de kust, een hoopje stenen droogvalt, wordt dat meteen bezet door meeuwen en eidereenden. Zo'n veertig jaar geleden was de eidereend hier nog vrij zeldzaam. Een geboren en getogen Amelander vertelde dat hij vroeger vóór hij ging eierenrapen, van zijn ouders het consigne meekreeg om vooral geen eieren van eidereenden mee te nemen, want die waren er toch al zo weinig. En nu kom je er in om!

Het vrouwtje zit gedurende de broedperiode alléén op het nest. Het mannetje komt er niet aan te pas en voedt ook het vrouwtje niet. Dat betekent, dat zij zich letterlijk kan doodbroeden, als ze er niet voor heeft gezorgd zich tevoren vet te eten. Als de eieren eenmaal zijn uitgekomen, veroorlooft ze zich wel eens een etenspauze, te meer daar ze weet dat er in de crèche goed voor haar kinderen wordt gezorgd....

De zeehondenpopulatie van Ameland is op constante sterkte. En dat is sinds mensenheugenis nooit anders geweest, vertelde dezelfde Amelander. De zeehondenziekte, waarmee Lenie 't Hart zoveel te doen heeft gehad, betrof alleen maar Duitse en Engelse dieren. De zeehonden van het Amelandse wad (en ook die van de andere eilanden?) is de ziekte voorbijgegaan, onder meer omdat het water hier nog schoon is. En daar houd ik het dan maar op. Als ik lieg, lieg ik in commissie....

Jacques de Jong

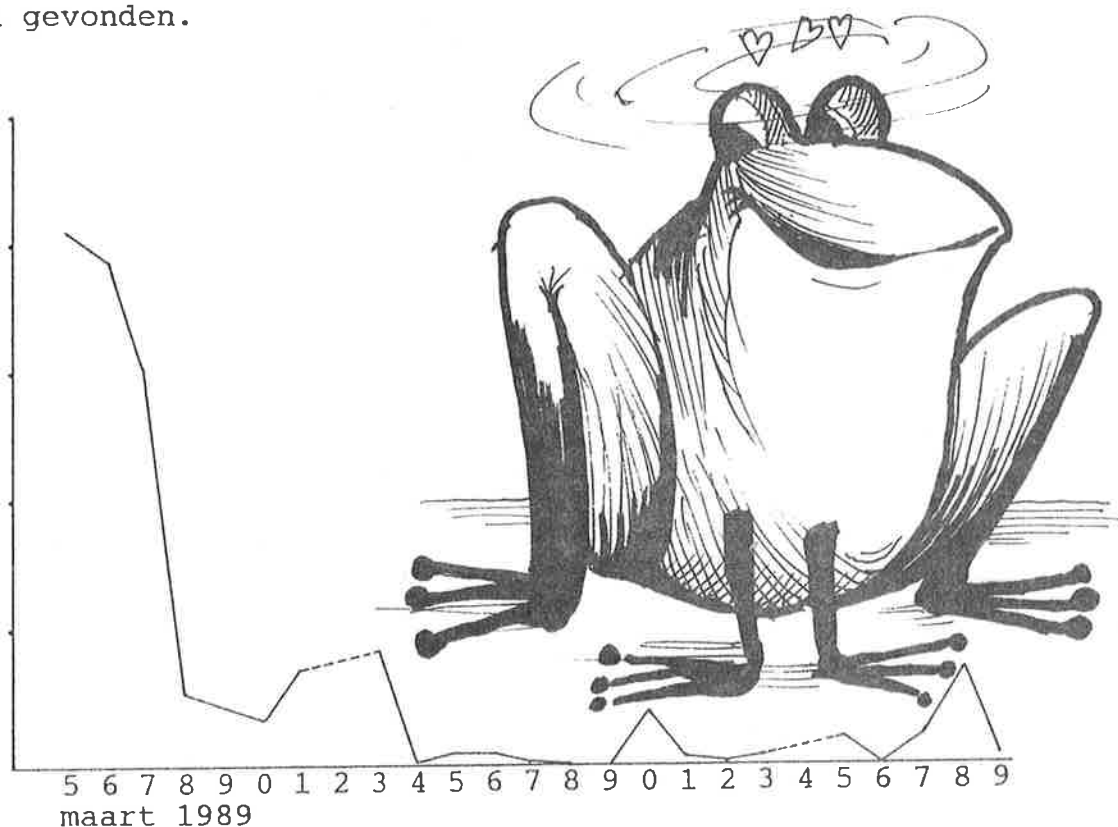
Geslaagde overzetaktie voor de Gewone pad tussen Koningshof en Elswout.

Dank zij de inzet van enkele leden en donateurs kon dit voorjaar de overzetaktie voor de Gewone pad tussen Koningshof en Elswout geslaagd worden genoemd. Zoals jullie misschien nog bekend is, heeft de Herpetologische studiegroep vorig jaar het funktioneren van de tunnels onderzocht, die speciaal voor de paddentrek tussen Koningshof en Elswout (Overveen) zijn aangelegd. In december j.l. is het rapport van dit onderzoek, met suggesties ter verbetering, aangeboden aan de betrokken instanties.

In afwachting van de te nemen maatregelen is dit voorjaar door onze I.V.N.-afdeling en de terreinbeheerder van Koningshof een overzetaktie georganiseerd. Hierbij werden de padden op Koningshof in emmers opgevangen, die om de ca. 20 meter langs het raster waren ingegraven. Elke morgen werden de opgevangen padden uit de emmers overgebracht naar Elswout, waar het voortplantingswater ligt. De resultaten waren bemoedigend, hoewel het in de emmers niet elke dag prijs was.

De grafiek geeft een overzicht van de aantallen padden die in de loop van de maand maart zijn overgezet. Een duidelijke piek is van 5 t/m 7 maart waar te nemen. Deze dagen en nachten werden gekarakteriseerd door zeer zachte en vochtige weersomstandigheden. Het totaal aantal overgezette padden bedraagt 1546. Tevens zijn enkele tientallen Bruine kikkers overgebracht. Langs het gehele traject van ruim 400 meter zijn nagenoeg geen overreden dieren gevonden.

N
500
400
300
200
100

Aantallenoverzicht:

maart 5:	407	maart 11:	78	maart 18:	0	maart 25:	21
6:	393	13:	99	19:	0	26:	0
7:	302	14:	1	20:	39	27:	21
8:	55	15:	5	21:	5	28:	66
9:	0	16:	5	22:	1	29:	4
10:	36	17:	2	23:	6		

JANTJE'S UITVLUCHT

Ach, u kent zo'n ding wel:

een eigenlijk nergens toe dienend geval dat de grootse naam "vogelhuisje" draagt, gevlochten door een oude-ambachter die zich een dergelijke uitspatting veroorlooft tussen het vlechten van al die bijenkorven en broodmanden door, in de hoop die op een braderie of jaarmarkt aan een argeloze voorbijganger (zoals wij) te kunnen verkopen, zulks liefst met een fles mede (die je één keer geproefd moet hebben, en daarna nooit meer....)

Dat "ding" had al lange tijd bij ons in de schuur gelegen tot we, in een creatieve bui, er een zithoutje op flansten, een schroefoog in de muur draaiden en er zo een "vogelhuisje" bijhadden, waarvan we eigenlijk geen van beiden verwachtten dat daar ooit iets moois in zou gaan gebeuren.

Tot dit jaar voor het eerst in de 32 jaar dat we hier nu wonen, in de hof-aan vier kanten omzoomd door huizen- het zo typerende liedje van een winterkoninkje te horen was. Het vermoeden rees dat we met een meneer te doen hadden, want al spoedig werden er "bergen" nestmateriaal naar.... jawel: ons vogelhuis toegesleept met een ijver, een betere zaak waardig!

Wetend dat een klein jantje een aantal proefnesten bouwt, waaruit het vrouwtje een keuze maakt, maar nooit verwachtend dat juist ons huisje zou worden uitverkoren -omdat deze vogel immers gewoonlijk zelf zijn nest bouwt en niet in een reeds bestaand onderkomen pleegt te kruipen- hadden we geen enkele hoop dat in onze achtertuin dit voorjaar kleine jantjes het levenslicht zouden aanschouwen. Ook al niet, omdat meneer jan in de daarop volgende weken weliswaar zijn keel nagenoeg kapot schreeuwde, maar volgens onze oren zijn aanzoek onbeantwoord bleef....

We geloofden het eigenlijk nog niet toen, na een paar weken van rust, er ineens wéér druk af en aan werd gevlogen met nestmateriaal. Pas toen we constateerden dat beide ouders (hoe houd ik die in vredesnaam uit elkaar?) kennelijk een verschillende vliegroute volgden en, na verloop van tijd, met een "luiertje" in de bek weer naar buiten kwamen, moesten we het wel geloven: we hadden in ons tuintje een nest met jonge winterkoninkjes!!

En ja hoor: vandaag, 25 mei, hebben we er vier (voorzien van een helgeel bekkie, om maar goed te laten merken wáár die wurmpjes heen moeten) één voor één naar buiten zien komen: zich vastklemmend aan de muur, zich een bult fladderend tegen het raam of zich, toch wel een beetje eenkennig, verstoppend onder een plant. Pa en moe steeds maar alarmerend roepend en vliëgend van de een naar de ander, maar ook naar de "achterblijvers", want er zit er nog zeker één af en toe voor het vlieggat te loeren.

En als die vier -en misschien straks ook nog de rest- vanavond niet door de kat van de overbuurman, of door de, gelukkig de laatste tijd zich wat minder manifesterende eksters zijn opgegeten, horen we binnenkort wellicht nog frekwenter dat zo heerlijke, schelle liedje van de winterkoning. We gaan nu aan de beschuit met muisjes, speciaal voor dit gebeuren in huis gehaald....

Jacques de Jong

kruidenpotterij

Vorig jaar beloofde ik om wat recepten te geven met bessen en noten die in de nazomer te vinden zijn. Hier zijn ze dan.

Bij ons in de duinen zijn veel bramen te vinden en vanaf augustus kun je ze volop plukken. De bramen zijn goed rijp als ze bijna zwart zijn (de duinbramen blauw), als ze zoet smaken en zacht zijn. Zo van de struik geplukt zijn ze het lekkerst, maar je kunt ze ook heel goed verwerken tot jam, compôte, sap of zelfs tot wijn of likeur.

Van de jonge bladeren van de braamstruik kun je trouwens heel goed thee zetten. Van het verse maar zeker ook van het gedroogde blad. Deze thee heeft een neutrale groene theesmaak en is speciaal goed voor vrouwen.

Nog even over de echte bramenplukker: er wordt niet gesnoept onder het plukken en zelfs de bramen die maar uit één of twee bolletjes bestaan (de zogenaamde één-en tweeoogjes) worden geplukt onder het motto: wie het kleine niet eert,.....! (uit betrouwbare Scheveningse bron vernomen)

BRAMENPUDDING

400-500 gram bramen
 $\frac{1}{2}$ liter water
1 pakje amandelpudding
 $\frac{1}{2}$ sinaasappel of
1 glaasje bramenlikeur
slagroom
amandelschaafsel

Leg een paar mooie bramen apart.
Kook de overige gewassen bramen tot moes. Doe de vruchtenmoes in een zeef en vang het sap op.
Kook de pudding in precies 1 liter bramensap en voeg de likeur of het sinaasappelsap toe.
Schenk de massa in een omgespoelde puddingvorm. Laat de pudding op-

stijven en stort hem op een schaal. Garneer met stijfgeslagen slagroom, amandelschaafsel en de achtergehouden bramen.

Alle recepten met bramen zijn ook geschikt voor frambozen, bosbessen, vossebessen en vlierbessen.

Dan zijn er ook de duindoornbessen, ook volop in de herfst te vinden. De beste tijd om deze te plukken is in de late herfst net voor de eerste nachtvorst (net als de rozebottels). De bessen zijn fel oranje van kleur, ovaal van vorm en zitten boordevol vitamine C.

Rauw smaken ze heel erg zuur (goed tegen de dorst). Pas op met plukken, want ze worden goed beschermd met grote stekels.

DUINDOORNSAP

1 kg duindoornbessen
400 gram honing of suiker
snufje zout

Ris de duindoornbessen, was ze en laat ze uitlekken.
Zet ze op met zoveel water dat ze net onderstaan. Kook ze zachtjes tot moes. Wrijf deze moes door een zeef, voeg de honing of suiker toe, eventueel vanille of anijs erbij. Schenk het diep-oranje sap in flessen. Sluit de flessen met een schroefdop af. Vanwege het hoge vruchtzuurgehalte is dit sap maandenlang houdbaar, maar moet wel koel en donker weggezet worden.
Omdat duindoornbessen zoveel vitamine C bevatten zijn ze een hele goede oppepper aan het eind van de winter, en goed tegen griep en verkoudheid.
Vind je het sap al te zuur dan kun je het ook mengen met wat appel- of perensap.

FRUITSALADE MET DUINDOORNMOES

1 appel
1 banaan
3 perziken
1 bekertje yoghurt
6-8 eetlepels duindoornmoes
honing of suiker naar smaak
slagroom

Maak het fruit schoon en snijd het in stukjes. Vermeng het fruit met alle overige ingrediënten, doe het in bakjes en garneer met de slagroom.

Over noten een andere keer wat uitgebreider, laat ik nu volstaan met te vermelden dat beukenootjes en hazelnoten heerlijk zijn als knabbeltjes tussendoor, maar ook als garnering voor salades, ovenschotels en desserts.
Even roosteren in een droge koekepan maakt ze veel lekkerder en lichter verteerbaar.

Veel plezier met zoeken, verzamelen en koken!

Mona Schön-Westerduin

STILLE DRINKERS

"Het is een aandoenlijk gezicht om bijen gezusterlijk naast elkaar water te zien opzuigen; de tong wordt als een dweiltje benut.
Een drinkplaats voor bijen wordt door imkers "bijkroeg" genoemd, en bij dat woord denk ik altijd aan een bruin café. Ook onze bijen houden soms van een pittige borrel. Zo zag ik eens in Frankrijk, dat bijen bij een urinoir aan het uitgeslagen zout likten..!"
(Biovisie)

wijzigingen ledenbestand

Wijzigen

Don Budding & Liesbeth de Boer wonen nu:
Dahlialaan 29, 2111 ZM Aerdenhout.
Tel. 023-248165

Gerrit Schouten woont nu:
Ambachtstraat 28, 6971 BR Brummen.

Erik Hornman woont nu:
Kruidbergerweg 85, 2071 RC Santpoort.
Tel. 023-386682

Chiel Braat woont nu: Paul Krugerstraat 3 rd, 2021 Xl Haarlem.

Marjan Driessen woont nu: Damaststraat 38, 2031 WG Haarlem.

Als lid verwelkomen wij:

Mw Corry Steen, Duinoordstraat 37, 2023 WB Haarlem. Tel. 023-274867
Hr Ko Groeneveld, Duiveland 90, 2036 GW Haarlem. Tel. 023-350218
Mw G van Winkoop, Mr Cornelusstraat 36rd, 2023 DH H'lem. 023-270868
Hr J Slenter, S vd Wielenstraat 37, 2026 TC Haarlem. Tel. 023-372018
Hr H de Vries, Zwitserlandstr. 82, 2034 BN Haarlem. Tel. 023-331557
Mw G Toot-Feenstra, Clivialaan 27, 2106 CE Heemstede.

Als donateur verwelkomen wij:

Mw J Mica, Dhr H Leepel, Mw K de Vries-Hart, Mw G de Wal-Banning,
Mw A Zeugner, Dhr J.P. Bakker, Dhr J.M. van Putten en
Mw A d'Arnaud-Werners.

Voor de bijbel-vasten onder u:

het manna, dat de Israëlieten elke dag weer aantreffen tijdens hun reis door de Sinaï-woestijn, is in zoverre geen wonder meer, dat we daarvoor inmiddels een plausibele verklaring kunnen geven. Rondtrekkende nomadenstammen in het Midden-Oosten voeden zich nl. heden ten dage nog steeds met het zg. honingdauw, dat geproduceerd wordt door de Trabutina mannipara, de wolluis. Dit beestje voedt zich op de groenblijvende tamariskken die hier groeien en laat het uitscheidingsproduct, honingdauw, op de grond vallen in glanzende schilfers. Mogelijk hebben de Israëlieten zich tijdens hun rondzwerving ook hiermee gevoed.

Wij feliciteren

Nico, Katrien en Myrthe Selie,

Veenenburgerlaan 19, 2182 DA Hillegom

met de geboorte van

Eline Kirsten

"Het leven is niet altijd mooi, maar
jij kan het wel iets mooier kleuren"

Lint vogelaars in oktober van pier IJmuiden tot Duitse grens

Vogelwerkgroep werkt mee aan nationale vogelteldag

HAARLEM. — Een lang lint van vogeltellers zal zondag 8 oktober van de pier van IJmuiden tot aan de Duitse grens door heel Nederland staan om de trekvogels van die dag nauwgezet te tellen. Deze eenmalige, landelijke teldag is een van de jubileum-activiteiten van de 90 jaar oude Vogelbescherming.

In deze regio zal de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland vijftien telposten, met een tussenruimte van telkens ongeveer

Haarlems Dagblad
van 15-07-89

een kilometer, bezetten vanaf de pier tot aan Halfweg. Elke post, zo meldt het blad Fitis van de Vogelwerkgroep, krijgt in elk geval een goede, ervaren vogelteller. Deze wordt geassisteerd door minder ervaren tellers. Alle gegevens worden per portofoon doorgegeven naar een centrale, landelijke post die de telgegevens over de hele dag bijhoudt.

Opzet van de Nationale Vogeltrektag tijdens de viering van het 90-jarig bestaan van Vogelbescherming is, het belang van Nederland als vogeltrekland onder de aandacht van een groot publiek te brengen.

Niet alleen van degenen die die dag de vogeltellers aan het werk zien in hun omgeving. Gedurende de teldag van 6.30 tot 18.30 uur geeft de NOS-televisie drie vogelgetuige-verslagen van het telwerk door het 200 kilometer lange lint vogelaars. Er wordt

een klassement aan getelde vogels en vogelsoorten bijgehouden. De tellers aan de kust kunnen in elk geval rekenen op grote aantallen vogels, want de pier van IJmuiden is voor de meeste vogelsoorten een belangrijk baken op hun route. De posten van de Vogelwerkgroep staan verspreid van het uiterste puntje van de Zuidpier, via Duin en Kruidberg, Santpoort-Zuid, Spaarndam, Hoge Spaarndammerdijk tot aan Halfweg.

TELLERS GEZOCHT!

In verband met de nationale Vogeltrektag op 8 oktober a.s. zoekt de vogelwerkgroep Haarlem vrijwilligers binnen het IVN, die bereid zijn op een van de 22 telposten in de regio te assisteren bij het tellen. Vogelliefhebbers, die geïnteresseerd zijn, kunnen zich opgeven bij Evert van Huyssteden tel. 023-270036 (liefst tussen 18.00 en 20.00 uur) Opgeven tot uiterlijk 21 augustus a.s.

NIEUW

*in het depot van onze afdeling
(ook verkrijgbaar in de boekhandel)*

"BOMENBOEK VOOR JONG EN OUD"

auteur: Kees Duinker

illustrator: Kees van Scherpenzeel

uitgeverij: Bosch en Keuning/Bekadidact,
Baarn

Dit boek is bedoeld voor iedereen vanaf een jaar of tien, die graag kijkt in de natuur. En die dan ook wil weten wát hij of zij ziet. Die nieuwsgierigheid is naar verbanden, naar het waarom van bepaalde combinaties. Waarom zie je in berken vaak mieren? Waarom zie je bij déze boom vaak die paddestoel? Waarom zie je die boom wel in dit gebied, maar nooit of zelden dáár?

Van zeventien in ons land voorkomende boomsoorten vind je in dit boek beschrijvingen en illustraties. En dan niet alleen van de boom en z'n bladeren, maar ook van zijn bewoners, zoals insecten, vogels en soms een zoogdier.

Echt een boek om in te snuffelen, om dan te ontdekken hoe geweldig boeiend dat bos, dat park, die tuin of die boom langs de straat is.

verkoopprijs f.24,50

"HET BOS BEKEKEN" van dezelfde schrijver en illustrator.

uitgeverij: La Rivière en Voorhoeve, Kampen. Prijs eveneens f.24,50.

De auteur neemt u mee op een excursie door het bos en legt u van alles uit over o.a. zaaien, stekken, planten, bosaanleg en bosbouwkundige technieken. Kees Duinker werkte na zijn bosbouwopleiding vele jaren bij Staatsbosbeheer. Hij is nu journalist en medewerker aan diverse radioprogramma's (o.a. Vroege Vogels van de Vara en bij radio Noord-Holland). Hij is tevens lid van onze IVN-afdeling.

Bij dezelfde uitgever verschenen van de hand van Kees Duinker en Kees Scherpenzeel twee boeken over

"EEN OTTERFAMILIE" (f.39,50) en "BEVERS IN DE BIESBOSCH" (f.32,50)

Het laatste boek is geschreven ter gelegenheid van het initiatief van het Wereldnatuurfonds, om een beverfamilie uit de Elbe, in Oost-Duitsland, over te zetten in de Biesbosch.

UITGAVE	UITGEVER			
	NAAM	ADRES	POSTCODE/PLAATS	TELEFOON
aktieboek natuur en milieu (F.29,50) 2e herziene druk	stichting natuur en milieu "milieubook"	Henri Polaklaan 42	1018 CT Amsterdam	020-244989
edukatieve catalogus milieubook	"	"	"	"
milieukrant voor scholieren 1989	stichting Milieu-Edukatie, "Milieubook"	"	"	"
voorbeeldplannen voor de dagelijkse leefomgeving	ministerie Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	Van Alkemade laan 85	2597 AC Den Haag	
milieubeleidsplan van de provincie Noord Holland	Provinciehuis	Dreef 3	2012 HR Haarlem	023-169933
"wapiti", maandblad voor de jeugd over dieren, planten en hun omgeving	"Wapiti", codenr.89.3E	antwoordnummer 2650	3400 ZD Montfoort	
brochure: wijzer worden over natuur en milieu (beschrijving van een aantal landelijke en provinciale milieu-organisaties, die zich met milieu-edukatie bezig houden)	I.V.N.	Plantage Middenl. 41	1018 DC Amsterdam	020-228115

LEESTAFEL

GROEN CURSUS

najaar 1989

Tijdens deze cursus, die bestaat uit vier lesavonden en vier excursies, wordt aandacht besteed aan het thema "DUIN". De onderwerpen die aan bod komen zijn: duinvorming, plantengroei, dieren en invloed van de mens.

Voor deze cursus is geen voorkennis vereist, de theorie zal een inleidend karakter hebben.

De lesavonden zijn op dinsdagavond (26/9, 10/10, 24/10 en 7/11), van 20-22 uur in de kleedkamers van het Openluchttheater op Caprera.

De excursies zijn op zondagochtend (1/10, 15/10, 29/10 en 12/11), van 10-12 uur op nader te bepalen terreinen.

Het cursusgeld bedraagt f.25,- p.p. (inklusief lesmateriaal en koffie).

Inlichtingen over en opgave voor de cursus bij Ria Veldkamp, Oosterduin-dorplan 4, 2015 HG Haarlem, tel.023-244862 (na 18 uur).

werkgroep "cursussen"

T H E M A - A V O N D E N

Dit najaar zullen er géén thema-avonden georganiseerd worden, maar..... in het voorjaar van 1990 komt er een cursus voor leden en donateurs, met als titel: "landschapsecologie van de polder". Nadere mededelingen hierover komen in de volgende TOORTS.

werkgroep "cursussen"

Alle zeevogels beschikken over een zonnebril, die ze van moeder natuur hebben meegekregen. Hun netvlies bevat namelijk heel kleine druppeltjes olie, om een deel van het indringende blauwe licht te kunnen absorberen. De werking ervan is te vergelijken met die van een stukje rood transparant plastic, dat voor de ogen wordt gehouden.

HEEFT U ZICH WEL EENS GEREALISEERD HOEVEEL DIERENNAMEN ER IN UITDRUKKINGEN
ZIJN VERWERKT EN DAN VOORAL, WAAR HET MENSELIJKE EIGENSCHAPPEN BETREFT....?

WE NOEMEN ER U EEN PAAR:

snotaap	baardaap	apekool	apenliefde	brombeer
bezige bij	beresterk	bokkepruik	werkezel	eendekuiken
snoeshaan	angsthaas	beunhaas	bonte hond	hondeleven
hazepad	vals kreng	pechvogel	feestvarken	slimme vos
luistervink	bakvis	blinde vink	stokpaardje	trots als een pauw
stoeipoes	dik als een pad	kwaai pier	gifkikker	'n kip zonder kop
kouwe kikker	kiplekker	melkkoetje	'n verzopen kat	aasgier
domme gans	geitesik	wijze uil	gladde tekkel	zwart als een tor
uilsuiken	slangemens	schaapachtig	snoekduik	'n uiltje knappen
slakkegang	verloren schaap	spinnekop	witte raaf	struisvogel politiek
geldwolf	boekenwurm	bange wezel	schijtlijster	arm als 'n kerkrat
kale neet	leeuwenaandeel	kamerolifant	huismus	neusje van de zalm
arm als de	onder andermans	sterk als	ziek als een	bot vangen
mieren	duiven schieten	een paard	hond	'n beer op sokken
'n vreemde	naar de haaien	haantje de	hond in de pot	rood als 'n kreeft
eend i.d.bijt	gaan	voorste	kraaietpoten	muizesnoetje

een addertje onder het gras	glad als een aal	haantje de voorste
de knuppel i.h.hoenderhok	'n snelle vogel	de kat iets wijsmaken
paarlen voor de zwijnen	dat varkentje wassen	dom als achtereind v.e.koe
als een tang op een varken	beste paard van stal	2 vliegen in één klap
paard achter wagen spannen	over het paard tillen	't gemeste kalf slachten
man en paard noemen	kat uit boom kijken	een kat in de zak kopen
'n kat in vreemd pakhuis	kool en geit sparen	over koetjes en kalfjes pr.
schaapjes op het droge	wolf in schaapskleren	olifant in porseleinkast

WAAR OF NIET WAAR??

waterwants is een rugzwemmer
 bootsmannetje is een waterbij
 waterbij is een waterwants
 waterjuffer is een libel
 glazenmaker is een waterjuffer
 libel is een glazenmaker
 vijverloper is een schaatsenrijder
 haft is een gaasvlieg
 gaasvlieg is een eendagsvlieg
 snor is een vlieg *nee*
 groentje is een vlinder
 hooibeestje is een vlieg
 spin is een hooiwagen *nee*
 alg is een wier

blauwgras is een zeldzame grassoort
 schijfkamille is een composiet
 duizendblad bloeit geel
 brandnetel is tweehuizig
 tweehuizig: manl.+ vrouwl.op één plant
 hop is een eenjarige klimplant
 hop is éénhuizig
 zoetwaterpissebed is een kreeftje
 lamprei is een jong konijn *ja*
 jaargast is een trekvogel *ja*
 hamel is een schaap *ja*
 doodskloppertje is een houtworm *nee*
 krabbescheer is een krabbepoot *nee*
 modderkruiper is een oeverplant *nee*

MEDEDELINGEN BETREFFENDE HET NAJAARS- EN BEGIN WINTERPROGRAMMA

- * Tot en met half januari staat het excursieprogramma vast;
zie achterzijde omslag.
- * De voorwandelingen staan open voor alle leden en donateurs.
- * Willen degenen die de excursies willen helpen leiden, vroeg-
tijdig contact opnemen met de coördinatoren? Wacht niet tot
u wordt benaderd, maar neem zelf het initiatief!

- 10 september - KENAU PARK, wandeling
coördinator Jaap Kuypers (260144)
- 17 september - SCHULTE-KÜPERJANSHOF, wandeling
coördinator Carla Leyzers Vis (384606)
- 24 september - GROENENDAAL, wandeling
coördinator Jaap Kuypers (260144)
- 15 oktober - ELSWOUT, paddestoelendag
coördinator Joop Cronau (240900)
- 22 oktober - HEKSLOOTPOLDER, vogelexcursie
coördinator Eric van Bakel (313966)
- 26 november - MIDDEN HERENDUIN, wandeling
coördinator Theo Venings (372507)
- 14 januari - KONINGSHOF, winterwandeling
coördinator Jaap Kuypers (260144)

VOOR ALLE WANDELINGEN GELDT:
IN NADER OVERLEG MET DE COÖRDINATOREN!

Stelling:

In verband met de gevolgen van de voortschrijdende verontreiniging
van oppervlaktewater, dient het gezegde: "Zo gezond als een vis"
beschouwd te worden als archaïsme.

agenda

zondag 10 september: KENAUPARK en BOLWERK.

Wandeling met hoofdthema bijzondere bomen.

Vertrek 10.00 u; Mareschaussee-villa, Kenaupark 4.

zondag 17 september: SCHULTE-KÜPERJANSHOF. Wandeling.

Speciale aandacht voor de bomen en kruiden in deze heemtuin.
Vertrek 10.30 u; Couperuswende (schrijversbuurt, Elsbroek), Hillegom-zuid.

Bereikbaar met NZH-bus 50 of 91, halte Sportlaan/Avenbeeck.
50 m. vanaf bushalte bordjes "heemtuin" volgen.

zondag 24 september: GROENENDAAL. Wandeling door het zuidelijk deel

van het bos, met zaden en vruchten als speciale thema's.

Vertrek 10.30. u; restaurant Groenendaal, Groenendaal 3, Heemstede.

zondag 15 oktober: ELSWOUT. Paddestoelendag. Deze dag is de publieks-

lustrumaktiviteit ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van het IVN-Haarlem en omstreken en krijgt een extra feestelijk tintje.

Lezingen om 10.30, 11.30, 12.30, 13.30 en 14.30 uur met aansluitend wandelingen om resp. 10.30, 11.30, 12.30, 13.30 en 14.30 uur. Speciale kinderexcursie om 11.30 uur. Toegangskaart verplicht. Elswoutlaan, Overveen.

zondag 22 oktober: HEKSLOOTPOLDER. Wandeling met hoofdthema weidevogels.

Georganiseerd i.s.m. de Ver. tot Behoud van de Hekslootpolder.

Vertrek 10.00u; hoek Jan Gijzenkade/Vondelweg.

Duur 2-2½ uur, kijker meenemen!

zondag 26 november: MIDDEN HEERENDUIN. "Bijna winter"-wandeling door

binnenduinrandbos en duinstruweel. Toegangskaart verplicht.

Duur 1½-2 uur. Vertrek 10.30 uur; Parkeerplaats ingang M. Heerenduin, Duin en Kruidbergerweg, Santpoort (ca. 500 m van station Driehuis-Westerveld).

zondag 14 januari: KONINGSHOF. Midwinterwandeling.

Toegangskaart verplicht. Vertrek 11.00 u; Duinlustweg ten zuiden van Kraantje Lek, Bloemendaal.

BELANGRIJK: De wandelingen duren $1\frac{1}{2}$ uur. Deelname aan de activiteiten is gratis.

Voor beide geldt: tenzij anders vermeld.

NB: We maken onze medewandelaars erop attent dat het meenemen van honden, hoe klein ook, verboden is op bovenstaande wandelingen, m.u.v. het Kenaupark.

Hr Th Litjens
Heemsteedse Dreef 293
2101 KJ Heemstede